

Lublin, dnia 3 sierpnia 2023 roku

Dr hab. Jadwiga Potrzeszcz, prof. KUL
Katedra Teorii i Filozofii Prawa
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja
osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej
Dr. Michała Rupniewskiego
w postępowaniu habilitacyjnym

1. Podstawa prawna i uwagi wprowadzające

Stosownie do decyzji Rady Doskonałości podjętej na posiedzeniu w dniu 27 lutego 2023 r., na mocy której zostałam wyznaczona na recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Dr. Michałowi Rupniewskiemu w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, a także decyzji Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki prawne z dnia 31 marca 2023 r., na mocy której zostałam powołana w skład komisji habilitacyjnej w charakterze recenzenta, przedkładałam recenzję osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Dr. Michała Rupniewskiego.

Podstawę prawną niniejszej recenzji stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 742, dalej: Ustawa).

Dokonując oceny, czy osiągnięcia naukowe i aktywność naukowa Dr. Michała Rupniewskiego spełnia kryteria ustawowe, należy przede wszystkim uwzględnić treść art. 219 ust. 1 Ustawy w brzmieniu: „1. Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267

ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Dostarczone materiały (tj. egzemplarze dwóch monografii oraz kopie pozostałych publikacji; kopie certyfikatów i dokumentów potwierdzających istotną aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej; kopie dokumentów potwierdzających działalność organizacyjną; autoreferat; wykaz osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej) umożliwiają w pełni recenzentowi na udzielenie odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania: 1) Czy przedłożona przez Dr. Michała Rupniewskiego monografia, *Human Dignity and the Law: A Personalist Theory* (Abington and New York, Routledge 2022, pp. 243), stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne? 2) Czy cały dotychczasowy dorobek naukowy Dr. Michała Rupniewskiego oraz Jego działalność naukowo-dydaktyczna i organizacyjna pozwalają na stwierdzenie, że Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej?

W niniejszej recenzji udzielę odpowiedzi na te dwa pytania, a zatem ocenię, czy Habilitant spełnia wszystkie ustawowe wymogi stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

2. Wymóg posiadania stopnia naukowego doktora

Dr Michał Rupniewski uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa – doktryn polityczno-prawnych, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 27 czerwca 2014 r., na podstawie przedłożonej rozprawy doktorskiej pt. *Prawo jako narzędzie sprawiedliwej kooperacji w społeczeństwie demokratycznym. Filozofia polityczna Johna Rawlsa z perspektywy prawniczej*, której promotorem był Dr hab. Maciej Chmieliński, prof. UŁ, a recenzentami byli: Prof. dr hab. Justyna Miklaszewska i Prof. dr hab. Zbigniew Rau.

Spełniony został zatem pierwszy ustawowy warunek, a mianowicie wymóg posiadania stopnia naukowego doktora.

Dr Michał Rupniewski w latach 2014-2020 był zatrudniony na stanowisku adiunkta w Filii Uniwersytetu Łódzkiego w Tomaszowie Mazowieckim (najpierw w Instytucie Turystyki i Rozwoju Gospodarczego, a następnie w Katedrze Badań Regionalnych). Aktualnie od 2020 r. pracuje na stanowisku adiunkta w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego.

3. Ocena osiągnięcia naukowego, określonego w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy

W postępowaniu habilitacyjnym Pan Dr Michał Rupniewski przedstawił jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, monografię pt. *Human Dignity and the Law: A Personalist Theory* (Abington and New York, Routledge 2022, pp. 243). Monografia została opublikowana w wydawnictwie znajdującym się na II poziomie, uzyskując 300 punktów według punktacji MEiN.

Lektura tej rozprawy była dla mnie interesującym intelektualnym przeżyciem. W dobrym stylu, na wysokim poziomie naukowym oraz bardzo dobrym językiem angielskim, Pan Doktor najpierw wprowadził czytelnika w koncepcję naukową swego dzieła, aby następnie ten zamysł konsekwentnie zrealizować. Jako podstawowy cel naukowy monografii, Autor wskazał interpretację w duchu personalizmu pojęcia godności jako kategorii prawnej.

W ramach tak określonego celu badawczego Autor podjął szereg precyzyjnie określonych szczegółowych zadań badawczych ukierunkowanych na osiągnięcie podstawowego celu badawczego. Należą do nich: 1) identyfikacja uprzywilejowanej pozycji godności człowieka w prawie w szerokim, zglobalizowanym kontekście po Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (określanej jako „godnościowy moment prawa”); 2) eksplikacja pojęcia godności człowieka w prawie jako „zasada statusu osobowego”, na podstawie personalistycznej interpretacji godnościowego momentu prawa; 3) eksplanacja obecności zasady statusu osobowego w prawie, dokonana przez pryzmat personalistycznej koncepcji godności człowieka; 4) włączenie zasady statusu osobowego w szerszą sieć pojęć polityczno-prawnych, zwłaszcza w dziedzinie orzekania sądowego i stanowienia prawa.

Od początku do końca lektury recenzowanej monografii towarzyszyło mi niczym niezamącone przekonanie, że mam przed sobą dzieło w całości przemyślane i umiejętnie skomponowane. Dobrze to świadczy o dojrzałości naukowej Autora. Przekonanie to wzmacnia dodatkowo fakt, że chociaż Pan Dr Michał Rupniewski podjął problematykę nietłatwą, to bardzo dobrze wywiązał się z zadania, które przed sobą postawił. Chociaż na

temat godności człowieka dotychczas napisano już niezliczoną ilość artykułów i monografii naukowych, i to zarówno w polskiej, jak też zagranicznej nauce z różnych dziedzin, to jednak Pan Dr Michał Rupniewski zaproponował coś nowego, wprowadzając nowe, istotne treści do dyskursu naukowego. Na podkreślenie zasługuje zatem oryginalny charakter prowadzonych przez Habilitanta badań w zakresie podjętej problematyki godności człowieka.

W centrum swoich zainteresowań postawił Habilitant godność człowieka w prawie. Autor zaproponował teorię, którą nazwał Teorią Statusu Osobowości (Status of Personhood Theory, dalej: SPT), za pomocą której wyjaśnił godność człowieka jako kosmopolityczną, ukrytą zasadę występującą we współczesnym prawie w różnych gałęziach i na różnych poziomach. Rzeczoną zasadę Autor nazwał Zasadą Statusu Osobowości (Principle of the Status of Personhood, dalej: PSP), która stanowi, że wobec prawa każda osoba w równym stopniu musi być szanowana jako zintegrowana całość, radykalnie zdolna do samostanowienia i dążąca do spełnienia. Autor dokonał interpretacji prawa przez pryzmat określonego filozoficznego ujęcia ludzkiej osobowości, oferowanego przez personalistyczną koncepcję Karola Wojtyły i Tadeusza Stycznia.

Struktura monografii jest standardowa, zawiera przedmowę, wstęp, cztery rozdziały podzielone na punkty i podpunkty, na koniec każdego rozdziału Autor przedstawia wnioski oraz wykaz literatury, aktów normatywnych i orzecznictwa. A ponadto całość wieńczy osobna część, w której Autor wyprowadza wnioski końcowe. Lekturę recenzowanego dzieła ułatwia zamieszczony na końcu książki indeks.

Rozdział I – *Methodological credentials of human dignity in the law* (Metodologiczne uwiarygodnienie godności człowieka w prawie) – poświęcony został realizacji pierwszego z czterech wyodrębnionych zadań szczegółowych, a mianowicie Autor przedstawił m.in. swoje założenia metodologiczne. Dokonał również wstępnego określenia pojęcia godności. Następnie przeanalizował konteksty stosowania w prawie i praktyce prawniczej pojęcia godności, proponując własną typologię użycia tego pojęcia, co umożliwiło zidentyfikowanie pojawiających się pytań i tropów interpretacyjnych. W podsumowaniu tego rozdziału Autor stwierdził, że personalistyczna koncepcja godności człowieka, której rdzeniem jest PSP, łączy porównawczą interpretację prawną z fenomenologią działania i osoby, a także korelującymi z nią zasadami moralnymi czy praktycznymi. W tym sensie to, co rekonstrukcyjne i krytyczne, jak również to, co transcendentalne i wyjaśniające, może spotkać się w jednym badaniu. Adekwatnie do przyjętego celu badawczego dr Michał Rupniewski dobrał i zastosował metody badawcze. Wśród najważniejszych metod dociekań wskazał refleksyjną równowagę.

fenomenologię osoby oraz porównawczą interpretację prawniczą. Za pomocą określonego w rozdziale I instrumentarium Autor przystąpił do realizacji kolejnych wyznaczonych zadań.

W rozdziale II – *Philosophy: the personalist conception of human action and respect proper to persons* (Filozofia: Personalistyczna koncepcja ludzkiego działania i afirmacji właściwej osobom) – Autor pochylił się nad zagadnieniem fenomenologii osoby oraz afirmacji należnej osobie w ujęciu personalistycznym. W szczególności Autor zwrócił uwagę na strukturę czynu ludzkiego, czyli działania człowieka jako osoby w ujęciu Karola Wojtyły. Następnie skoncentrował się na zagadnieniu afirmacji należnej osobie, postępując za myślą Tadeusza Stycznia. Rozważania zawarte w rozdziale II, które były poświęcone zaprezentowaniu najważniejszych elementów personalistycznej koncepcji godności człowieka, umożliwiły Autorowi (na podstawie dociekań odnoszących się do ontologii człowieka) ukazać strukturę osoby, która jest zdolna do działania. W przekonaniu Autora, zdolność osoby do działania jest naznaczona dwoma istotnymi momentami: samostanowieniem oraz transcendencją ku prawdzie. Te struktury ontologiczne zostały zinterpretowane jako znaki specyfiki samego istnienia osób – istnienia, które wymaga traktowania ich jako celów samych w sobie. Doprowadziło to do normatywnego wymiaru osobowości. Godność została ukazana jako intuicyjna prawda praktyczna lub imperatyw, który wymaga od nas – jak podkreśla Autor – afirmacji wszystkich osób, w tym nas samych.

Zdaniem Autora, istnieją dwie możliwe drogi zastosowania wyników rozważań do interpretacji prawa. Pierwszą Autor nazywa „etyczną interpretacją” koncepcji personalistycznej, według której godność człowieka, rozumiana jako podstawowy warunek moralny wszelkiej współpracy społecznej, byłaby ukazana jako fundamentalnie związana z dobrem osoby. Innymi słowy, sąd o tym, co należy zrobić, zawsze zakłada pytanie o to, co jest dobre dla osoby – co skutecznie ją afirmuje. Prawo, jako szczególny przypadek współpracy społecznej, byłoby wówczas ukazane jako fundamentalnie splecione z moralnością – dobro zaangażowanych osób, w tym dobro wspólne, byłoby zawsze obecne w prawie, przynajmniej w takim stopniu, w jakim obecna jest w nim godność. Drugą możliwą drogę, bardziej kontrowersyjną i mniej zbadaną, Autor nazywa interpretacją „prakseologiczną”. Zgodnie z tą interpretacją, działanie moralne byłoby odróżniane od działania *prima facie* moralnie nieistotnego, ale oba typy byłyby interesujące i wartościowe z punktu widzenia personalisty. Podczas gdy działanie moralne przyjmuje za swój bezpośredni przedmiot ocenę wartości moralnej, działanie „*prima facie* moralnie nieistotne” koncentruje się na jakimś innym celu, który może, ale nie musi okazać się moralnie istotny.

W rozdziale III – *Law: the status of personhood and the dignitarian moment* (Prawo: Status osobowości i moment dignitarny) – Autor dokonał wyeksplikowania godności człowieka jako zasady statusu osobowego (implicitnej, kosmopolitycznej zasady prawnej). W przekonaniu Autora, rozdział III jest najważniejszym rozdziałem z punktu widzenia prezentacji proponowanej teorii.

Rozdział IV – *Politics: institutions and the status of personhood* (Polityka: instytucje i status osobowości) – poświęcony został wskazaniu bliższych praktycznych implikacji proponowanej teorii. Autor, postępując za przyjętymi założeniami, włączył zaproponowaną zasadę w szerszy system twierdzeń, zasad i wartości, dotyczących szeroko rozumianej sfery polityczno-instytucjonalnej. W ramach tego rozdziału Autor zajął się również problemami legislacji i „inżynierii społecznej” za pomocą prawa, z perspektywy godnościowej.

W końcowej części monografii – *Conclusion* – Autor podsumował całość rozważań i wyartykułował najważniejsze wnioski. Nawiązując do wskazanych na początku książki czterech aspektów dociekań: rekonstrukcyjnego, wyjaśniającego, krytycznego oraz transcendentalnego, Autor odniósł się do każdego z nich.

W odniesieniu do aspektu rekonstrukcyjnego Autor stwierdził, że odwołania do godności ludzkiej, w okresie po uchwaleniu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, a zwłaszcza w ostatnich dekadach, są na tyle częste i intensywne, że można je uznać za odrębne zjawisko prawne. Zjawisko to Autor nazwał „momentem godnościowym w prawie”, wskazując na jego najbardziej charakterystyczne elementy i identyfikując je jako główny przedmiot badania. Kierując się intuicją, że ontologiczne odniesienie obecne w momencie godnościowym wymaga filozoficznego wyjaśnienia, zajął się personalistyczną koncepcją Karola Wojtyły i Tadeusza Stycznia, uznając, że ta koncepcja ujmuje najważniejsze prawdy o osobie, jej działaniu i godności.

W odniesieniu do aspektu wyjaśniającego Autor stwierdził, że przyjmując koncepcję personalistyczną, jako teorię tła dla godności człowieka w prawie, eksplikował – czyli częściowo rekonstruował, a częściowo uściślał – personalistyczną koncepcję godności człowieka w prawie. Zgodnie z tym ujęciem, zasadniczą (choć nie jedyną) formą godności człowieka w prawie jest Zasada Statusu Osobowości (Principle of the Status of Personhood, dalej: PSP). PSP jest rozumiana jako domniemana i kosmopolityczna zasada prawna, działająca różnie w różnych sferach działalności prawnej. W odniesieniu do części wyjaśniającej Teorię Statusu Osobowości (Status of Personhood Theory, dalej: SPT), Autor stwierdził (popierając swoje twierdzenie adekwatnymi dowodami), że moment godnościowy

w prawie nie jest zwykłym przypadkiem. Według teorii zaproponowanej przez Autora, moment godnościowy w prawie jest raczej nieuniknioną odpowiedzią na naturalną ludzką osobowość. Twierdzenie to – jak zaznacza Autor – nie jest deterministyczne. Autor nie twierdzi, że instytucje i wybory dotyczące ludzkiej godności musiały przybrać taki kształt, jaki faktycznie przybrały. Moment godnościowy, jaki znamy, jest jedną z wielu alternatyw, które mogły się pojawić. Ale reakcja jako taka była nieunikniona. Według SPT istoty ludzkie są osobami: są zdolne do samostanowienia i integracji. Ich pozycja jako osób wymaga szacunku i afirmacji, a także zapobiegania degradacji (zaprzeczeniu podstawowej pozycji jako osoby) w pierwszej kolejności. Osobowość rozumiana jako fakt głęboko odpowiada pewnym normom. Wobec tych faktów i tych norm pojawienie się momentu godnościowego w prawie było naturalne. Zdaniem Autora, taki „naturalny” charakter godnościowej odpowiedzi na ludzką osobowość jako całość przynosi jeszcze jeden ważny rezultat wyjaśniający – godność ludzka nie jest zależna od jakichś ludzkich zdolności, które nazwalibyśmy „wartościowymi”. Podstawą godności nie jest ani jedna kluczowa właściwość, taka jak racjonalność, ani zestaw zdolności, które umożliwiają nam osobiste życie. Zdaniem Autora, w najprostszym ujęciu godność ludzka jest raczej aksjوماتem działalności prawnej. Jest to sposób, w jaki rozumiemy o prawie i porządku publicznym, jeśli wystarczająco poważnie traktujemy obawy dotyczące osobowości. Do tego właśnie – podkreśla Autor – wzywa wszystkich PSP. Aksjomat godności pozostawia jednak znaczny obszar swobody. Konkretnie reakcje na status osobowości zależą od decyzji uczestników aktywności prawnej. Uczestnicy są autorami działań także w sferze prawnej. I ponoszą odpowiedzialność za swoje postępowanie.

W odniesieniu do aspektu krytycznego Autor stwierdził, że wolność do reagowania na status osobowości według własnego uznania pociąga za sobą odpowiedzialność. A ta odpowiedzialność wymaga narzędzi krytycznych. W recenzowanej monografii owe narzędzia krytyczne zostały szczegółowo omówione w odniesieniu do orzekania, jak również w uwagach sformułowanych przez Autora na temat ustawodawstwa. Jeśli chodzi o orzekanie, być może najważniejszym przesłaniem – zaznacza Autor – jest wezwanie sędziów do zachowania ostrożności. PSP, sam w sobie, nie powinien być traktowany jako zawierający wszystkie odpowiedzi, które mogą być potrzebne do skutecznej, kompleksowej afirmacji osób. Sędziowie powinni uważać, aby nie przeoczyć fundamentalnej degradacji osób ludzkich i są zobowiązani do zwalczania wszystkich takich degradacji (i nie muszą być na nią nadmiernie wrażliwi). Autor nazwał to „podstawową ochroną godnościową”, którą sędziowie

muszą zapewnić w każdym czasie. Kwestie bardziej szczegółowe, „specyficznej ochrony godnościowej” są bardziej skomplikowane. To, w jakim stopniu sędziowie są zobowiązani lub legitymizowani do jej zapewnienia, zależy od specyfiki danej jurysdykcji i przyjętej teorii politycznej gałęzi sądownictwa.

W odniesieniu do aspektu transcendentального Autor stwierdził, że jest on najbardziej kłopotliwym aspektem w jego rozważaniach. Aby w pełni go zbadać, musielibyśmy porzucić – argumentuje Autor – nasze przywiązanie do metafizycznej parsymonii. Nie było to jednak jego celem. W rezultacie nawet powściągliwa analiza Autora wskazuje, jak twierdzi, na pewne wnioski transcendentalne, to znaczy wnioski ważne nie tylko dla prawa w ogóle, ale także dla prawa jako takiego. W przekonaniu Autora, jeśli połączymy ontologię osoby z momentem godnościowym w prawie, to te dwie sfery wydają się wskazywać na ten sam kierunek. Jest to coś bardziej fundamentalnego niż struktura osobowości brana osobno, czy struktura prawa brana podobnie osobno. Autor ma tu na myśli szczególnie status egzystencjalny osób ludzkich. Osoba, rozumiana jako nieredukowalnie i nieprzekazywalnie jednostkowy byt, wydaje się tu być przedmiotem zainteresowania. Oznacza to, że SPT może mieć implikacje metafizyczne, mimo początkowej, metodologicznej metafizycznej parsymonii. Jednak dalsze badanie tych implikacji wymagałoby innego, niezależnego badania o innych referencjach metodologicznych.

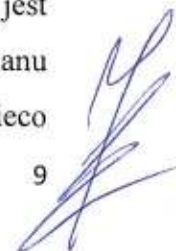
Autor nie poprzestał na wyeksponowaniu najważniejszych ogólnych wniosków z przeprowadzonych badań w aspekcie rekonstrukcyjnym, wyjaśniającym, krytycznym oraz transcendentálním, lecz sformułował też bardziej szczegółowe wnioski w odniesieniu do trzech dyscyplin, z którymi zetknął się w ramach badań zaprezentowanych w swojej książce: 1) antropologii filozoficznej, 2) prawoznawstwa oraz 3) polityki.

We wnioskach filozoficznych Autor podkreślił, że przyjął pewną ogólną wizję człowieka, opartą na poglądach Karola Wojtyły i Tadeusza Stycznia. Najważniejszymi elementami tej wizji są wolność i integracja, rozumiane odpowiednio jako samostanowienie i szczególnie rodzaj zjednoczenia osoby. W sferze normatywnej kluczowym elementem jest godność, rozumiana jako fundamentalna pozycja i personalistyczna wartość każdego człowieka, niezależna od jego rzeczywistych możliwości. Jak zaznacza Autor, nie jest to wniosek oryginalny: raczej potwierdza on rachunek personalistyczny w jego obecnym kształcie. Tym, co Autor uważa za swój własny wkład do obrazu personalistycznego, jest znaczenie prawa. Prawo, w ujęciu SPT, nie jest po prostu narzędziem realizacji wartości moralnych. Jego związek z godnością jest bardziej podstawowy. Odnosi się do

personalistycznej wartości działania i podstawowej pozycji osób. Prawo daje osobie ludzkiej szczególnego rodzaju „przestrzeń”, przestrzeń, w której jej osobowość i godność mogą się w pełni przejawiać. I znowu – akcentuje Autor – nie chodzi o to, że godność ludzka zależy od uznania prawnego, w mocnym sensie zależności. Osoby ludzkie mają swoją strukturę ontologiczną, a prawo służy jedynie jako medium uznania. Ale to uznanie prawne jest kluczowe. Najbardziej ogólnym wnioskiem dla filozofii praktycznej jest więc imperatyw moralno-prakseologiczny, skierowany do wszystkich osób pełniących funkcje publiczne. Powinny one ustanowić przyzwoity porządek prawny – porządek, w którym godność ludzka może się właściwie przejawiać. Autor posłużył się metaforą zaproponowaną przez Gravesona, stwierdzając, że „cień” godności jest nieuchronny, ale wymaga „światła słonecznego” prawa. W przeciwieństwie do prawdziwego słońca i prawdziwych cieni – konkluduje Autor – dostarczenie właściwego „światła słonecznego” zależy od osób sprawujących urząd.

We wnioskach odnoszących się do prawoznawstwa Autor podkreślił, że najważniejszą implikacją jurydyczną jego książki jest stwierdzenie, że godność człowieka jako pojęcie prawne jest pojęciem posiadającym „rodzinę znaczeń”. Nie należy liczyć na znalezienie jednego, wyłącznego znaczenia. W ramach SPT Autor dokonał eksplikacji godności ludzkiej jako zasady wyrażającej status. W przekonaniu Autora, jego propozycja nie wyłącza możliwości poszukiwania innych znaczeń. Zatem wiele alternatywnych koncepcji godności jest również dopuszczalnych. W szczególności – jak argumentuje Autor – można by uwzględnić także godność człowieka jako prawo kosmopolityczne. Tym prawem byłaby wolność od degradacji. Ponieważ wolność od degradacji wydaje się być istotna także dla PSP, zasadne jest postulowanie istnienia takiego prawa, być może w kosmopolitycznym kontekście prawnym. Wymagałoby to dodatkowych badań, które – zdaniem Autora – wykraczają poza zakres tej książki.

We wnioskach odnoszących się do polityki Autor stwierdził m.in., że PSP została wyjaśniona jako zasada wyrażająca szczególną więź między naturalną osobowością człowieka a prawem. Szczególny nacisk położono na samostanowienie: racjonalne i rozsądne kierowanie własnym życiem. W przekonaniu Autora, porządek publiczny w ogóle, a także rządy prawa jako zasadnicza część porządku publicznego, muszą być konceptualizowane i oceniane na tym tle. Personalistyczne znaczenie ludzkiego działania różni się jednak od standardowych ujęć skoncentrowanych na autonomii. Według SPT uznanie godności nie jest równoznaczne z uznaniem zdolności do nadawania sensu własnemu życiu, tworzenia planu tego życia i koordynacji z planami innych. Zamiast tego uproszczonego i nieco

redukcjonistycznego obrazu, SPT łączy indywidualne samostanowienie z prawdą, jak również z indywidualną odpowiedzialnością za tę prawdę. Ideał przyzwoitego prawa obejmuje to i wzywa sędziów, prawodawców i innych urzędników do interpretowania zachowań osób, z którymi wchodzi w interakcje, jako prawdziwych, odpowiedzialnych, osobistych zachowań. Jak dalej przekonuje Autor, na tym tle ideałem politycznym, który ze szczególną siłą wiąże się z PSP, jest równość. Jest ona silnie związana z godnością człowieka, ponieważ godność jest równa. Równość, idąca w parze z godnością, jest również „aksjomatyczną”, intuicyjną prawdą porządku publicznego.

Konkludując Autor podkreślił, że starał się wykazać, iż polityka jest ważna dla godności ludzkiej, ale nie jest dla niej konstytutywna. Godność ludzka jako ideał nie sprowadza się do przelotnego konsensusu, zależnego od naszej tęsknoty za lepszą przyszłością po II wojnie światowej. Nie jest też jedynie maską czy pustym naczyniem dla ideologicznego programu. Następnie Autor stwierdził, że jeśli przesłanie tej książki miało być wyrażone w sloganie, to byłby on całkiem prosty: Godność człowieka jest prawdziwa. Ma ona rzeczywisty substrat i fundament w rzeczywistości osób ludzkich, który nie ogranicza się do wybitnych jednostek, ale jest raczej naszym wspólnym ludzkim doświadczeniem. Jako taka, godność ludzka jest kluczowym elementem systemów prawnych, jakie znamy. Przyszłość tych systemów zależy w dużej mierze od właściwego uznania statusu osobowości. Przekonująco brzmi również stwierdzenie Autora, że naszym wspólnym obowiązkiem jest utrzymanie instytucji, które będą szanowały i wzmacniały osobowy wymiar ludzkiej kondycji, wyrażony w zasadach i wartościach związanych ze statusem osobowości.

W mojej ocenie przedłożona przez Dr. Michała Rupniewskiego monografia, *Human Dignity and the Law: A Personalist Theory* (Abington and New York, Routledge 2022, pp. 243), stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne. Monografia napisana jest na bardzo wysokim poziomie naukowym, zarówno pod względem treści, jak i formy. Habilitant w recenzowanej monografii w sposób wzorcowy prezentuje wyniki swoich oryginalnych badań naukowych. Monografia stanowi zwartą logiczną całość. Jej struktura odzwierciedla przyjęte założenia metodologiczne. Kolejne rozdziały konsekwentnie prowadzą do realizacji celów badawczych. Wyartykułowane na koniec rozważań konkluzje Autora potwierdzają wysoką wartość naukową prowadzonych przez niego badań.

Według mojej oceny Pan Dr Michał Rupniewski bardzo dobrze wykazał, że potrafi prowadzić samodzielnie badania naukowe. Posługuje się wysokiej klasy aparatem naukowym. Jest znakomicie przygotowany do samodzielnej pracy naukowo-badawczej.

4. Ocena spełnienia kryterium określonym w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy habilitant musi wykazywać się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Chociaż zgodnie z art. 221 ust. 8 Ustawy zadaniem recenzentów jest ocena, „czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2” i w związku z tym – trzymając się ściśle przepisów Ustawy – recenzja mogłaby ograniczyć się jedynie do oceny osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, to jednak – w moim przekonaniu należy też odnieść się do kwestii spełnienia przez Habilitanta kryterium, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy. Zrobię to chętnie, ponieważ nie mam żadnych wątpliwości, że Pan Dr Michał Rupniewski wykazuje się „istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Dorobek naukowy Dr. Michała Rupniewskiego jest stosunkowo obszerny. Obejmuje m.in. dwie monografie (w tym monografia habilitacyjna), dziesięć rozdziałów w monografiach naukowych, jedną redakcję monografii naukowej (opublikowanej w wydawnictwie Routledge) oraz siedem artykułów naukowych w czasopiśmie. Należy podkreślić, że znaczna część publikacji ukazała się w języku angielskim w wysokopunktowanych wydawnictwach. Swą działalność naukową Habilitant skupił w kilku obszarach, spośród których wskazał: badania uzupełniające personalistyczną teorię statusową, badania nad zmianą prawa z perspektywy filozofii polityki i doktryn polityczno-prawnych oraz badania nad doktryną polityczno-prawną Johna Rawlsa.

Dorobek naukowy Dr Michała Rupniewskiego oceniam jako wartościowy oraz spełniający standardy wymagań stawianych osobom ubiegającym się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Aktywność naukowa Dr. Michała Rupniewskiego jest bogata i umiędzynarodowiona. Jak to szczegółowo wykazał Habilitant w autoreferacie, badania swoje prowadził i prowadzi pozostając w stałym kontakcie z badaczami z innych uczelni, w tym z uczelni zagranicznych.

Habilitant wyjeżdżał na zagraniczne stypendia, kursy i pobyty badawcze. Organizował międzynarodowe i krajowe konferencje naukowe i spotkania naukowe. Wygłaszał na nich referaty i brał udział w dyskusjach. Był wykonawcą i kierownikiem w projektach naukowych finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki. Prowadził zajęcia ze studentami oraz badania naukowe w kilku instytucjach naukowych.

Podsumowując tę część recenzji: w mojej ocenie Dr Michał Rupniewski spełnia wymóg ustawowy określony w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy, zgodnie z którym habilitant musi wykazywać się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

5. Konkluzja

Odpowiadając na postawione na wstępie pytania: 1) Czy przedłożona przez Dr. Michała Rupniewskiego, *Human Dignity and the Law: A Personalist Theory* (Abington and New York, Routledge 2022, pp. 243), stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne? 2) Czy cały dotychczasowy dorobek naukowy Dr. Michała Rupniewskiego oraz Jego działalność naukowo-dydaktyczna i organizacyjna pozwalają na stwierdzenie, że Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej? – pragnę podkreślić, że jestem absolutnie przekonana co do zasadności udzielenia odpowiedzi pozytywnych.

Konkludując jednoznacznie stwierdzam, że przedłożone mi do oceny osiągnięcie naukowe Pana Dr. Michała Rupniewskiego, określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy, stanowi znaczny wkład Autora w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne. Ponadto stwierdzam, że Pan Dr Michał Rupniewski wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Tym samym czyni zadość wymaganiu określonemu w art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy.

Pan Dr Michał Rupniewski spełnia zatem wszystkie ustawowe wymogi stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Z pełnym przekonaniem, w sposób jednoznaczny, wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania Panu Dr. Michałowi Rupniewskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne.

